

ПРОБЛЕМА СУТНОСТІ ТА ТИПОЛОГІЇ ОДНОСКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ В ЛІНГВІСТИЦІ

Надія Вітрук. Проблема сутності та типології односкладних речень у лінгвістиці.

У статті розглянута проблема з'ясування сутності односкладних речень, їх предикативного центру, первинності чи вторинності відносно інших мовних одиниць (насамперед двоскладних), а також питання типології односкладних синтаксичних конструкцій та виокремлення основних критеріїв для їх диференціації. Крім того, пояснені причини появи синонімічних назв: односкладні, одночленні, однокомпонентні чи одноядерні речення.

Ключові слова: односкладні речення, типи односкладних речень, дієслівні односкладні речення, іменні односкладні речення.

Надежда Витрук. Проблема сущности и типологии односоставных предложений в лингвистике.

В статье рассмотрена проблема сущности односоставных предложений, их предикативного центра, первичности или вторичности относительно других языковых единиц (прежде всего двусоставных), а также вопросы типологии односоставных синтаксических конструкций и выделение основных критериев для их дифференциации. Кроме того, объяснены причины появления синонимических названий: односоставные, одночленные, однокомпонентные или одноядерные предложения.

Ключевые слова: односоставные предложения, типы односоставных предложений, глагольные односоставные предложения, именные односоставные предложения.

Nadiya Vitruk. The problem of essence and typology of one-syllable sentences in linguistics.

The problem of identification of essence of one-syllable sentences, their predicative centre, their priority or secondariness as to other language units (especially two-syllable) and also the question of typology of one-syllable syntactic constructions and distinguishing of general criteria for their differentiation are examined in the article. The reasons of appearance of synonymous names: one-syllable, one-member, one-component or one-nuclear sentences are also explained.

Key words: one-syllable sentences, types of one-syllable sentences, verbal one-syllable sentences, nominal one-syllable sentences.

Односкладні (одночленні, однокомпонентні чи одноядерні) речення впродовж двох століть були і нині залишаються об'єктом лінгвістичних досліджень. Різнобічний аналіз цих специфічних за структурою та семантикою синтаксичних утворень ще, на жаль, не дає вичерпних відповідей на прості з першого погляду, але водночас основні проблемні питання, які неодноразово порушували не лише українські, а й слов'янські мовознавці: з'ясування сутності односкладних речень, їх предикативного центру, первинності чи вторинності стосовно інших мовних одиниць (насамперед двоскладних). Суперечливим є також питання типології односкладних речень та виокремлення основних критеріїв для їх диференціації.

Початок розвитку наукової думки на шляху до вирішення проблеми односкладності речень у мовознавстві, на думку науковців, сягає кінця XVIII – початку XIX століть. Першими лінгвістами, які, вивчаючи окремі мовні факти, звернули увагу на явище односкладності, вважають П. Лавровського, М. Лучкая, К. Михальчука, О. Павловського, Ф. Ржигу, І. Срезневського тощо [7, с. 4]. Але, оскільки метою їхнього дослідження був лише системний опис мовного матеріалу для виявлення тенденцій розвитку слов'янського синтаксису, то питання з'ясування сутності та типології односкладних речень залишилось поза увагою. Як стверджує В. Городецька, вони створили лише тло, „на якому з'явилися справді фундаментальні розвідки” [7, с. 4].

Перші й не зовсім вдалі спроби пояснити суть речення фіксують у мовознавчих працях середини та кінця XIX століття. Автори цих праць належали до різних граматичних шкіл, тому речення розуміли і трактували теж по-різному.

Представники логіко-граматичного напрямку в мовознавстві (Н. Греч, О. Востоков, Ф. Буслаєв, О. Дмитревський) ототожнювали речення із судженням: „Судження, виражене словами, є реченням” [4, с. 232], причому „всю силу судження” вони вбачали лише в присудкові. Ф. Буслаєв з цього приводу зазначав: „Без присудка не може бути судження. Звідси зрозуміло, чому в мові є речення, складені лише з присудка” [4, с. 232]. Присудок, за переконаннями лінгвістів логіко-граматичної школи, був основним і обов'язковим членом речення, а підмет – ні. Функцію підмета могла виконувати дієслівна зв'язка *бути* (*есть*), яка, на думку Ф. Буслаєва, „за своїм значенням нагадує іменник, що вказує на існування або буття як самого предмета, так і його ознаки” [3, с. 116]. Єдиним типом синтаксичних конструкцій, який вирізнявся з-поміж усіх двочленних присудкових речень мови, були речення безособові. Ф. Буслаєв

характеризував їх таким чином: „Речення називають безособовим, коли присудок не має при собі наявного означуваного підмета, котрий можна би було вжити в називному відмінку; напр.: світає, смеркає, хочеться, шукається та ін.” [3, с. 117]. Крім безособових, існування інших односкладних речень двочленна буслаєвська теорія пояснити не може.

Прихильники наступного лінгвістичного напрямку – психологічного (О. Потебня, Д. Овсяннико-Куликовський) – речення трактували як психологічне (не логічне) судження, виражене з допомогою слів, яке „зв’язує дві одиниці мислення: пояснюване (психологічний суб’єкт) і те, що пояснює (психологічний предикат)” [20, с. 81]. У їхньому розумінні присудок або ж предикат є основним виразником думки і без нього „не може бути речення, при тому як всі інші члени можуть бути відсутніми” [18, с. 52]. Крім того, порівнюючи розвиток структури речення в індоевропейських мовах, О. Потебня визначає *verbum finitum* як „мінімум того, що повинно перебувати в основі речень цих мов” [20, с. 84]. Такий підхід дає змогу представникам історико-психологічної школи обґрунтувати функціонування односкладних речень в мові, але лише частково і тільки дієслівних.

Учень О. Потебні В. Попов, досліджуючи питання генези речення і послідовність розвитку його типів, не погоджувався з поясненнями свого наставника, він упевнений, що „первинним, елементарним типом речень є речення одночленне, і при тому як дієслівне, так і іменне” [4, с. 358]. Набагато пізніше цю думку підтримав український дослідник О. Мельничук. У праці „Розвиток структури слов’янського речення” мовознавець пише: „Односкладні речення є спеціальною формальною категорією, яка з’явилась одночасно з категорією двоскладних речень в результаті розвитку і формальної диференціації первісних граматично не оформлених речень – як однослівних, так і утворюваних з двох чи кількох слів” [17, с. 144]. Обидва вчені (О. Попов та О. Мельничук) на основі багатого мовного матеріалу з пам’яток письма доводять лише функціонування різних типів односкладних синтаксичних конструкцій (в основному дієслівних та іменних) як повноцінних мовних одиниць поряд з двоскладними, не характеризуючи всіх їхніх граматичних особливостей, а разом з тим і сутності.

Умотивованішим, на нашу думку, є погляд Ф. Фортунатова, представника формально-граматичної школи, який не заперечував учень своїх попередників про речення як двочленне судження, основу якого становить психологічний предикат, але зумів внести суттєві уточнення. На його думку, „психологічний суб’єкт може не мати свого словесного представлення” [22, с. 45], але, перебуваючи в уявленні, він співвіднесений з предикатом і на чуттєвому рівні виражений повноцінним двоскладним судженням [14, с. 132]. Прикладом для цього пояснення слугує речення *Пожежа*, де, за теорією автора, психологічним суб’єктом виступає побачене полум’я або дим, а психологічним предикатом – саме слово *пожежа* [22, с. 45; 14, с. 132–133]. Формально ж, описане Ф. Фортунатовим судження, а, отже, й речення є неповним. Односкладними реченнями можуть бути лише „слова-речення” дієслівного типу, які лінгвіст поділяє на особові (*іди*) і безособові (*смеркає*, *морозить*) [14, с. 133].

Таким чином, можна констатувати, що перші спроби пояснити сутність та типи (хоча б окремих дієслівних) односкладних синтаксичних одиниць, функціонування яких і в розмовному, і в писемному мовленні було помічено мовознавцями ще на початку розробок учень про члени речення, були, фактично, невдалими. Однобічні, а не системні, і водночас різноспрямовані погляди представників граматичних шкіл, стали, мабуть, тими причинами, які завадили вирішити ці питання. До того ж речення були описані за межами мовної системи, що теж є не менш вагомим ускладнювальним фактором.

Немає чіткого визначення поняття односкладності й в синтаксичній праці „Русский язык в научном освещении” О. Пешковського. Під впливом учень попередників, граматист стверджував, що основа, граматичний центр односкладної конструкції утворений тільки з допомогою присудка, незалежно від того, якою частиною мови він виражений (це може бути й іменник, ужитий в називному відмінку), адже, присудок чи „присудковість”, – за його переконаннями, – це граматична категорія, і причому найважливіша категорія, оскільки в ній тісно пов’язані мовлення й мислення” [19, с. 149]. Таке пояснення тільки звужувало уявлення про структурно-семантичні типи односкладних речень, хоча, називаючи речення словосполученням, О. Пешковський все ж таки першим класифікував ці словосполучення „за ознакою значення форм” [19, с. 163] на такі типи: дієслівні (безособові, неозначено-особові, узагальнено-особові), номінативні та інфінітивні [19, с. 163].

Не виокремлювали односкладні речення в окремий тип й українські лінгвісти. Так, В. Сімович, описуючи структуру двоскладного речення, зазначає, „що в українській мові можуть бути речення, в яких підмета не буває. Ці речення так і звать ся безпідметові” [24, с. 370], але не називає їх

односкладними. Потім граматист додає, що „дехто зве ще ті речення вдовими (Залозний)” [24, с. 370]. Проте, йому не імпонує така назва: „бо всі граматики иньчих мов, де є такі речення, не знають иньчої назви, а тільки – безпідметові речення” [24, с. 370]. Спостереження та зауваження В. Сімовича щодо безпідметових синтаксичних одиниць дають підстави вважати, що у граматиках з української мови теж був зафіксований один із типів односкладних речень, сутність яких залишилась не обґрунтованою.

Деякі коментарі щодо особливостей структури граматичного центру окремих речень фіксуємо й у працях М. Грунського, К. Німчинова, О. Синявського, М. Сулими, Є. Тимченка та ін. [11, с. 195; 7, с. 6–7], які описували специфіку синтаксичної системи української мови.

Першим, хто поглянув на речення як одиницю мовлення, що словесно виражає процес мислення, був О. Шахматов. Він об'єднав у один тип конструкції, де „суб'єкт і предикат зосереджені в одному члені речення (вираженому, як правило, одним словом)” [28, с. 12] і назвав їх односкладними. Член речення, який поєднував у собі два елементи думки (психологічний суб'єкт і психологічний предикат), учений іменував як головний член односкладного речення, чітко протиставивши його підмету та присудку двоскладного [28, с. 13]. Самі ж односкладні речення синтаксист диференціював на: підметові, безпідметові, вокативні та безособові [28, с. 32], тобто за частиномовним вираженням їх головних членів. Однак, приділивши багато уваги описові структури функціональних типів односкладних речень, О. Шахматов не до кінця розкрив їх граматичну специфіку.

Для послідовників, які з одного боку поділяли погляди вчителя, а з іншого вказували на їх недоліки, теорія О. Шахматова стала основою традиційного підходу до визначення поняття односкладності, своєрідною точкою опори для подальших синтаксичних розробок, особливо у питанні типології.

Протягом усього ХХ століття лінгвісти прагнули якомога повніше вивчити граматичну специфіку різнотипних односкладних речень, використовуючи при цьому різноманітні лінгвістичні методи та підходи.

Наприклад, представники структурної теорії (О. Сиротініна, В. Белошапкова, Г. Золотова, Н. Шведова та ін.) намагались класифікувати односкладні речення, створивши універсальні структурні схеми, в яких головний член речення був своєрідним утворювачем, організатором всієї структури. Йому навіть дали ще одну назву – третій головний член речення (В. Белошапкова) [2, с. 90], тобто головний член односкладного речення. Лексеми, які формували ці структурні схеми іменовали як компоненти, а речення відповідно – однокомпонентними, дво- або трикомпонентними [26, с. 49; 12, с. 27–38]. Недоліком такого підходу було те, що не всі односкладні конструкції могли бути вписані у визначені структурні рамки і не всі могли утворювати повну парадигму [29, с. 286]. Це вказувало, як вважає Н. Шведова, на їх асистемність і нездатність утворювати паралельні форм між граматичними одиницями різних рівнів [29, с. 287]. Проте, з іншого боку це значно звужувало типологічну кількість односкладних речень, адже виокремленими були лише два класи речень – відмінювано-дієслівні та невідмінювано-дієслівні (іменні, інфінітивні, прислівникові) [26, с. 48]. До того ж синтаксисти майже не враховували семантичних та комунікативних особливостей односкладних речень, залишаючи їх на другому плані. Сутності односкладних речень така теорія пояснити не могла, оскільки місця для однокомпонентних структур та їх типів у ній фактично не було.

Прихильники формально-граматичного підходу (А. Мухін, І. Слинко, Н. Гуйванюк), описуючи зв'язок між змістом і формою в односкладному реченні, вважають за потрібне називати таку конструкцію одноядерною, зазначаючи, що „під цією назвою об'єднані неоднотипні одиниці. Частина таких речень тільки з формального боку односкладна, а з семантичного – двокомпонентна, бо в них є суб'єкт і предикат” [25, с. 182]. Предикативний зв'язок у таких реченнях „може бути або соціативним, або нульовим” [26, с. 48]. Вважаючи доречним підхід Н. Шведової, автори одноядерної теорії розмежували односкладні речення „на одноядерні-двокомпонентні й одноядерні-однокомпонентні” [25, с. 185] з уточненням на врахування рівня похідних моделей та рівня реальних речень для подальшого розрізнення усього загалу одноядерних речень [25, с. 185]. Така точка зору суттєво доповнює вчення про односкладні речення і є ще однією із спроб з'ясувати їх сутність та окреслити всю типологічну картину.

Інша група мовознавців (П. Попов, Е. Галкіна-Федорук, Г. Колшанський, В. Кирилова, А. Кардаш та ін.) пробувала пояснити сутність односкладних речень, характеризуючи їх логіко-семантичну основу. Вони співвідносили одночленні конструкції дієслівного (безособові) та іменного (номінативні) типів з судженням і намагались визначити, у який саме спосіб це судження зреалізоване в реченні. Більшість досліджень як логіків, так і граматистів зійшлися на думці, що „односкладне

речення виражає одночленне судження одним членом – предикатом, в якому суб'єкта судження як логічної категорії немає” [6, с. 111; 16, с. 200]. Але знову ж самої суті односкладного речення окреслено не було, мабуть, через те, що існування одночленних суджень є сумнівним і мало аргументованим.

Комплексний підхід для вивчення природи односкладного речення був застосований В. Бабайцевою, яка стверджувала, що „використання двох принципів класифікації змушує накладати одну класифікаційну схему на другу, одним принципом доповнювати й коректувати другий” [1, с. 18]. Синтаксист протиставила односкладні речення двоскладним та неповним, визначивши в такий спосіб, що центр, основу односкладної конструкції „формують звичайні синтаксичні моделі, які характеризуються оптимальною концентрацією семантичних та граматичних властивостей” [1, с. 20]. Сутність односкладних речень, на погляд В. Бабайцевої, стає зрозумілою тоді, коли з'ясованими є семантико-структурні ознаки речення, вловлені їх семантико-стилістичні відтінки, встановлений зв'язок між логічним уявленням про явище дійсності і його особистим відчуттям, а також визначено ступінь співвідношення цих синтаксичних структур з іншими мовними одиницями на комунікативному рівні [1, с. 158–159]. Системним є і поділ односкладних речень на окремі типи, здійснений на основі таких критеріїв: 1) за лексико-граматичним вираженням головних членів окремих різновидів одночленних речень (дієслівні та іменні); 2) за формою та змістом (дієслівні на: означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові дієслівні, інфінітивні, а іменні – безособові іменні, номінативні та вокативні); 3) за особливостями другорядних членів речення (поширені / непоширені); 4) за різним ступенем логіко-психологічного членування речення (на речення, в яких предмет думки членується, нагадуючи двоскладне речення і речення з нечленованим предметом думки, що називає явища, речі, події, стани тощо) [с. 23–27]. Така кількість виокремлених В. Бабайцевою принципів поділу дає змогу охопити й прокласифікувати різноманітні за структурою та семантикою односкладні синтаксичні конструкції, і навіть ті, які, зазвичай, залишались осторонь чи викликали у мовознавців певні сумніви при їх кваліфікації (інфінітивні речення, називний уявлення, субстантивні якісно-оцінні та вокативні конструкції).

Найголовнішим і найпоширенішим принципом поділу односкладних речень є морфологічний принцип, за яким виокремлюють найчастіше дієслівні, іменні та прислівникові одиниці. На цьому принципі оснований більшість класифікацій, здійснені лінгвістами. Звичайно ж до уваги беруться й інші критерії, але це залежить насамперед від теорії, суть якої розкриває сам автор. І. Распопов, наприклад, при визначенні типів двоскладних та односкладних речень застосовував конструктивно-синтаксичний принцип, що мав на меті виявити ряд суттєвих ознак конструктивного складу синтаксичної одиниці [21, с. 67]. З допомогою такого підходу дослідник виокремив 7 центральних конструктивних груп у системі простого речення [21, с. 68–70]. Сутність односкладного речення, на його думку, полягає в тому, що „в їх конструктивному складі наявний тільки один головний член речення, який або сам репрезентує речення, або є тим організуючим центром речення, що підпорядковує собі всі інші компоненти” [22, с. 230]. Інший синтаксист – П. Лекант – приділив більше уваги вивченню детермінантних поширювачів, тому й розмежував односкладні речення на функціональні типи за значенням другорядного члена.

Чималий доробок у питанні визначення сутності явища односкладності зробили українські синтаксисти (А. Булаховський, Б. Кулик, І. Слинко, П. Дудик, І. Вихованець, К. Городенська, А. Грищенко, В. Русанівський, С. Бевзенко, В. Горяний, М. Плющ, Г. Арполенко, С. Єрмоленко, М. Каранська, А. Загнітко тощо). Функціонування в сучасній українській мові конструкцій зі сталими та найбільш постійними граматичними формами не викликає жодних сумнівів. Навпаки спостерігаємо тенденцію до збільшення досліджень у цій галузі мовознавства. Учені майже одногласно стверджують, що „односкладне речення – тип простого речення, структурно-предикативна основа якого ґрунтується на функціонуванні єдиного поширеного або не поширеного залежними компонентами (другорядними членами) головного члена, що виступає засобом вираження предикативності” (А. П. Грищенко) [27, с. 428]. До того ж „головний член односкладного речення не передбачає взаємопов'язаного з ним іншого, тобто він є ні підметом, ні присудком. Його називають недиференційованим головним членом” [5, с. 81]. Таким чином, головний член односкладного речення – це той найосновніший елемент, який формує та окреслює і структуру, і семантику, і функції, і завдання синтаксичної одиниці, визначає основні граматичні ознаки цього типу простого речення, а його морфологічне вираження слугує основним критерієм при класифікації односкладних конструкцій.

Як у слов'янському, так і в українському мовознавстві існують розбіжності при визначенні принципів аналізу односкладних речень та критеріїв для їх поділу. Більшість граматистів (Б. Кулик, В. Русанівський, І. Вихованець, М. Каранська, П. Дудик, А. Загнітко та ін.) підтримали традиційний підхід і виокремили такі основні групи односкладних речень – дієслівні, інфінітивні, іменникові та прислівникові, зауважуючи, що „категоріально односкладні речення найбільше різняться між собою граматичною формою головного члена, його структурно-семантичною сутністю, а частково – в окремих своїх різновидах – і деякими іншими синтаксичними особливостями – наявністю чи відсутністю певного типу другорядних членів, навіть самою їх кількістю” [9, с. 77].

Дехто із граматистів, щоб охопити всі типи односкладних структур та розширити традиційний погляд, відшукували інші універсальніші способи. Так, Л. Кадомцева переконана, що характеристику визначених традиційних моделей „варто здійснювати саме з точки зору функціональних різновидів – єдиного граматичного критерію, який піддається однозначному визначенню” [13, с. 16], виокремивши три групи речень: безособові, особові (дієслівні) та номінативні (іменні). Такий підхід використала і В. Городецька, описавши аж шість структурно-функціональних типів односкладних речень у сучасній українській мові (прислівниковий, дієвідмінюваний, партиципний, інфінітивний, номінативний, прономінативний) [7, с. 7]. В. Горяний застосував структурно-семантичний принцип поділу, „виходячи насамперед із семантики і значення суб'єктів як носіїв предикативної ознаки” [8, с. 20] і виокремив речення особові та безособові з відповідними різновидами. Односкладні іменні речення в запропонованій класифікації належать до безособових з нульовим суб'єктом [8, с. 20]. Простим, але ефективнішим, на думку С. Єрмоленко, є розмежування простих синтаксичних одиниць спочатку на дієслівні та бездієслівні, а потім у межах кожної із груп визначати всі можливі односкладні, двоскладні та неповні їх варіанти. Адже, „бездієслівні конструкції та відповідні дієслівні (з повнозначним дієсловом) характеризуються різним відношенням до об'єктивної дійсності, відтінками загальної семантики і неоднаковою синтаксичною експресією” [10, с. 144–145]. У такий спосіб можна пояснити „надзвичайно строкату в структурному плані групу речень, серед яких за існуючою класифікаційною схемою розрізняються односкладні іменні – номінативні (екзистенціальні й називні), прислівникові, двоскладні з іменним складеним присудком при нульовій зв'язці, двоскладні неповні речення” [10, с. 135–136], а також сутність еліптичних утворень, значення інтонації та порядку слів при трактуванні подібних за формою одиниць, значення обставинних слів, що вживаються у складі номінативних речень, не перетворюючи їх на двоскладні тощо.

Прокоментовані погляди та підходи граматистів на проблему сутності односкладних речень та їх типологію свідчать про те, що коло досліджень навколо цих питань не звужується, а розширюється. Це пов'язано, напевно, з постійним розвитком мови, з появою у ній нових синтаксичних структур, що просочуються з живого усно-розмовного мовлення в писемне, збагачуючи його структурно-функціональну кількість. Зважаючи на такий вагомий фактор, можна пояснити, чому наявні класифікаційні принципи не здатні охопити та чітко розмежовувати численні різновиди продуктивних односкладних речень і повинні бути замінені новими, більш ефективними. Обґрунтованим та зрозумілим стає й ряд синонімічних назв – одночленні, односкладні, однокомпонентні та одноядерні речення, які з'являлись разом з новоствореними теоріями і були чи не єдиним аргументом, що стверджував їх суть.

Звичайно, що й саму сутність, внутрішню особливість односкладних речень постійно уточнювали. Комплексний аналіз логічних, граматичних, семантичних та формальних властивостей цих синтаксичних конструкцій дав змогу виявити всі ті, ознаки, що не характерні для інших мовних одиниць, виокремивши їх, таким чином, у своєрідний структурно-семантичний тип простого речення.

Література

1. Бабайцева В. В. Односоставные предложения в современном русском языке / В. В. Бабайцева. — М. : Просвещение, 1968. — 160 с.
2. Белошапкова В. А. Современный русский язык. Синтаксис : учебное пособие для филол. специальностей ун-тов / В. А. Белошапкова. — М. : Высшая школа, 1977. — 248 с.
3. Буслаев Ф. Учебник русской грамматики : для средних учеб. заведений / Ф. Буслаев. — Изд. 8-е, испр. и доп. — М. : Типография Э. Лиснера и Ю. Романа, 1896. — 236 с.
4. Виноградов В. В. Из истории изучения русского синтаксиса (от Ломоносова до Потебни и Фортунатова) / В. В. Виноградов. — М., 1958. — 400 с.
5. Вихованець І. Р. Семантико-синтаксична структура речення / І. Р. Вихованець, К. Г. Городецька, В. М. Русанівський. — К. : Наук. думка, 1983. — 219 с.
6. Галкина-Федорук Е. М. О двусоставных и односоставных предложениях в современном русском языке /

Е. М. Галкина-Федорук // Филологические науки. — 1959. — № 2. — С. 102—112.

7. Городецька В. А. Структура односкладного речення української мови (у порівнянні з російською) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01. „Українська мова” / В. А. Городецька. — К., 1997. — 16 с.

8. Горяний В. Д. Синтаксис односкладного речення : посібник для вчителів / В. Д. Горяний. — К. : Радянська школа, 1984. — 128 с.

9. Дудик П. С. Из синтаксису простого речення : навч. посібник / П. С. Дудик. — Вінниця, 1999. — 298 с.

10. Єрмоленко С. Я. Бездієслівні речення в системі простих речень / С. Я. Єрмоленко // Синтаксис словосполучення і простого речення (Синтаксичні категорії і зв'язки) / відп. ред. М. А. Жовтобрюх. — К. : Наукова думка, 1975. — С. 131—170.

11. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис : монографія / А. П. Загнітко. — Донецьк : ДонНУ, 2001. — 662 с.

12. Золотова Г. А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса : монография / Г. А. Золотова. — Изд. 2-е, стереотип. — М. : Эдиториал УРСС, 2001. — 368 с.

13. Кадомцева Л. О. Українська мова. Синтаксис простого речення : навч. пос. для філол. факульт. ун-тів / Л. О. Кадомцева. — К. : Вища школа, 1985. — 127 с.

14. Каразина В. И. Современный русский синтаксис: структурная организация простого предложения : учебное пособие / В. И. Каразина. — Елец : ЕГУ им. И. А. Бунина, 2007. — 329 с.

15. Кардаш А. Д. К вопросу о соотношении суждения и предложения / А. Д. Кардаш // Гносеологическое содержание логических форм и методов : сб. науч. трудов каф. философии / отв. ред. Ф. Я. Москаленко. — Изд-во Киевского ун-та, 1960. — С. 50—61.

16. Кириллова В. А. К вопросу о логической структуре односоставных предложений / В. А. Кириллова // Логико-грамматические очерки / редколлегия Л. Б. Баженова и др. — М. : Высш. школа, 1961. — С. 181—202.

17. Мельничук О. С. Розвиток структури слов'янського речення / О. С. Мельничук. — К. : Наук. думка, 1966. — 324 с.

18. Овсяннико-Куликовский Д. Н. Синтаксисъ русскаго языка / Д. Н. Овсяннико-Куликовский. — Изд. 2-ое, испр. и доп. — С.-Петербургъ : Овсяннико-Куликовская, 1912. — 322 с.

19. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении : Учебное пособие для высш. пед. заведений / А. М. Пешковский. — Изд. 4-е. — М. : Государственное учеб.-пед. изд-во, 1934. — 452 с.

20. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике : в 4 т. / А. А. Потебня / [Общая ред., предисл. и вступ. статья проф. д.ф.н. В. И. Борковского]. — М. : Учпедгиз, 1958. — Т. I—II. — 536 с.

21. Распопов И. П. Основы русской грамматики : морфология и синтаксис / И. П. Распопов, А. М. Ломов. — Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1984. — 352 с.

22. Распопов И. П. Строение простого предложения в современном русском языке / И. П. Распопов. — М. : Просвещение, 1970. — 191 с.

23. Руднев А. Г. Синтаксис простого предложения : учебн. пособие для ун-тов и пед. ин-тов / А. Г. Руднев. — М., 1960. — 170 с.

24. Сімович В. І. Граматика української мови / В. І. Сімович. — 2-ге доп. вид. — Ляйпціг 1921 / [Фотопередрук з післясл. Олекси Горбача]. — Мюнхен, 1986. — 584 с.

25. Слинько І. І. Синтаксис сучасної української літературної мови: Проблемні питання : навч. посібник / І. І. Слинько, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. — К. : Вища школа, 1994. — 670 с.

26. Слинько І. І. Чи є односкладні речення? / І. І. Слинько // Мовознавство. — 1985. — № 4. — С. 48—53.

27. Українська мова. Енциклопедія / [Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), Зяблюк М. П. та ін.]. — 2-ге вид., випр. і доп. — К. : Вид-во „Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. — 824 с.

28. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка : учение о предложении и о словосочетаниях / А. А. Шахматов. — Л., 1925. — Вып. I. — 442 с.

29. Шведова Н. Ю. Типология односоставных предложений на основе характера их парадигм / Н. Ю. Шведова // Проблемы современной филологии : сб. статей к 70-летию В. В. Виноградова / под ред. М. Б. Храпченко и др. — М. : Наука, 1965. — С. 282—287.